

I 1899 fremkom i Heeren og Ukerts Samling: *Geschichte der europäischen Staaten*, der paa dette Tidspunkt lededes af Lamprecht, Bd. I af *Geschichte Belgiens*, skrevet af den unge Professor i Gand Henri Pirenne. Oversættelsen efter Forfatterens franske Manuscript var foretaget af Fritz Arnheim. Efter Bd. I fulgte med nogle Aars Mellemrum tre andre Bind, hvorved Fremstillingen førtes op til 1648; Bd. IV kom i 1913, og dermed standsede Værket paa tysk Grund. En Udgave i Forfatterens eget Sprog var siden Aar 1900 løbet jævnsides med den tyske Oversættelse, fire Bind var udkomne og Bd. V under Arbejde, da Krigen brød ind. Mens Tyskerne holdt Landet besat, skrev Pirenne Belgiens Historie i Ulykkestiden fra den westphalske Fred til Franskmændenes Indmarsch under Dumouriez. I November 1915 var Manuscriptet færdigt fra hans Haand, i Marts 1916 blev han deporteret, men da han kom hjem, laa Bogen uskadt, Venner havde taget Vare paa den; i 1920 kunde han udsende Bd. V af *Histoire de Belgique*, siden fulgt af Bd. VI, der naar op til 1830. Det er værdt at mærke, at dette Værk, der er strengt sagligt og uden litterær Flitter, der ikke tjener nogen Sag eller noget Parti, men ene har til Maal at forstaa og forklare Belgiens Historie gennem Tiderne, er blevet solgt og er kommet i ny Oplag midt under Krigen og i de følgende Aar.

Pirenne var Specialist i Middelalderens Historie, Elev af Godefroi Kurth og paavirket af Lamprecht. Alt som Bogen skred fremad, maatte han forlade sin egen Grund og søge Vej ofte gennem Egne, hvor ingen Forgængere havde ryddet. Han er ikke veget tilbage for nogen Møje; paa mange Punkter har han maattet gaa til arkivalske Undersøgelser, men dybere Forstaaelse er ogsaa vundet af adskillige Forhold. Det gælder de habsburgske Fyrsters Styre umiddelbart efter 1477 — Carl V's første Regeringstid — Alexander Farneses og Ærkehertug Albrechts og Isabellas Tid — Antwerpens rige Udfoldelse — Jesuitternes dybt-indgribende Virken i Belgien i Nykatholicismens første Aarhundrede. Og skønt Arbejdet har strakt sig over et langt Aaremaal, og de Krav, der maatte stilles til Forskeren, var saare forskelligartede, bærer Værket eet Præg helt igennem. Compositionen er fast; klare concise Oversigter, skudt ind mellem de enkelte Afsnit, trækker Hovedlinierne op.

Det kunde synes en uløselig Opgave at skrive Belgiens Historie, Belgien, der i lange Tider ikke var en Enhed, men en Hob Hertugdømmer, Grevskaber, Bispedømmer, Stæder i evig Smaakamp. Pirenne har skudt Localhistoriens mangfoldige interesseløse Enkeltheder tilbage og draget Fællestræk i Udviklingen frem,

alt hvad der bidrager til at forene de uligeartede Elementer, hvoraf Belgien blev til. Tillige ser han ud over Landegrænserne og følger opmærksomt det økonomiske, politiske, kulturelle Sammenspil med Frankrig, Tyskland og England. Belgiens Historie spejler Europas.

Udgangspunktet for Pirenes Studier var de middelalderlige Byers ældste Historie. »Histoire de la constitution de la ville de Dinant au moyen-âge« (1889) var hans første Bog; siden fremkom et Par Afhandlinger i Revue historique, der røbede frugtbare Ideer. Man møder Tanker fra disse Ungdomsarbejder i Foredrag helt op til de sidste Aar, og de er bærende i det store Værk, hvor Belgien først og sidst skildres som Byernes Land, Handelens og Industriens Land. aldrig i Ro, eftersom Erhvervslivet bestandig søger nye Veje og Former og bæres frem af nye Mænd, ny Samfundslag, der kæmper mod de gamle magtejende, privilegerede. De vandrende mercatores, som var det bevægelige Element i det tidlige middelalderlige Samfund, slaar sig ned blandt den stillesiddende Befolkning ved Borgens, Klosters, Kirkens Fod og sprænger de gamle Rammer, skaber Byen i egentlig Forstand; et Par Hundredeaar senere er det disse Tilflytters Efterkommere, som ejer Gaard og Grund og Magten i Staden og byder Modstand mod Haandværkerne, der vil have Del i Bystyret; men ved det 16. Aarhundredes Begyndelse vaager Haandværkerne skinsygt over Byernes Privilegier, Lauges Ret, gamle Arbejdsformer, mens energiske Mænd udefra sætter Kapital i nye Industrier og søger Arbejdere ude i Landsbyerne, hvor de ikke hæmmes af Byens Tvang. Skildringen af Brügges cosmopolitiske Liv i Stadens Glansperiode og Nedgangen, der hastigt følger, da Zwin sander til, og da Borgerskabet mangler Smidighed og Tilpasningsevne i den ny Tid, er meget levende, ligeledes Redegørelsen for hvorledes den flamske Klædefabrikation bukker under for Concurrencen fra England og ny Manufacturerer kommer op til Erstatning. Pirene er Søn af en Klædefabrikant i Verviers og har fra tidlig Tid Indsigt i industrielle Forhold. Men skønt han stærkt betoner de økonomiske Faktors Indvirken paa de sociale Forhold og direkte og indirekte paa den politiske Udvikling, har han vid Horizont. Et Exempel byder Kapitlet om de religiøse Forhold i Slutningen af 16. Aarhundrede og Begyndelsen af 17. Aarhundrede, der klart tegner Belgien, som det dengang var, og indirekte siger meget om Belgien nu om Dage. Kurth og P. Fredericq gjorde i sin Tid i deres Recensioner over de første Bind af Pirenes Værk den Bemærkning, at det religiøse Element i Belgiens Historie ikke var kommet til sin Ret. Fremstillingen

af, hvorledes Katholicismen vinder sit tabte Land, og Calvinismen trænges ud, afvæbner en saadan Kritik for den nyere Tids Vedkommende. Redegørelsen er givet med Rankes Selvbeherskelse. I det hele er der meget i *Histoire de Belgique*, især i de sidste Bind, der minder om Ranke. Pirenne viser atter og atter Dommen over Begivenhederne fra sig og gør ofte den Mening gældende, at Forholdene er stærkere end Menneskene, der bæres af Tidens Strøm. Om Ranke erindrer ogsaa de fine Rids af Personligheder fra det 16. og 17. Aarhundrede: Maria af Ungarn, Kardinal Granvella, Egmont, Vilhelm af Oranien, Alexander Farnese, Albrecht af Østrig og hans Hustru, Philip II's Datter, Justus Lipsius o. m. fl. — Pireennes Værk er saa rigt, fordi Forfatteren paa den ene Side har faaet stærke Impulser fra sin egen Tid, paa den anden Side er i Besiddelse af gammel Historiker-Tradition.

Ellen Jørgensen.

Gennem mange Aar har Professor Otto Cartellieri i Heidelberg beskæftiget sig med Burgunderhertugernes Historie, særlig har Kulturudfoldelsen ved Hertugernes Hof og Livet, som det levedes, rigt paa Modsætninger, fængslet ham. Han kender Materialet i udstrakt Maal, ikke mindst Tidens Litteratur og beretter af sin Kundskabsfylde i en Bog, han kalder *Am Hofe der Herzöge von Burgund* (1926). Undertitlen: Kulturhistorische Bilder giver præcist Værkets Karakter.

Der er Grund til at henlede Opmærksomheden paa en fransk Doktordisputats af Amédée Britsch: *La jeunesse de Philippe-Egalité* (Paris 1926); den skildrer med tyskpræget Grundighed mere end med den sædvanlige franske Anskuelighed den bekendte revolutionære Prins' Historie fra hans Fødsel 1747 til hans Overtagelse af Titlen som Hertug af Orléans 1785. Bogens Hovedperson forherliges ikke, men hans Minde bliver dog rensat for nogle sorte Pletter. Paa Titelbladet er som Bogens egentlige Emne angivet: »Huset Orléans ved Slutningen af l'Ancien régime«. Fremstillingen er imidlertid temmelig snæver personhistorisk, men dens Udførlighed bevirker, at der bliver ydet mange Bidrag til Belysning af Tidens almindelige Politik og Kultur.

Hans Jensen.